

شاخصه‌های امید از منظر مقام معظم رهبری علیه السلام

سید محمدجواد فاضلیان*

مقدمه

مقام معظم رهبری علیه السلام در بیانیه گام دوم خطاب به جوانان عزیز در مورد چند سر فصل اساسی، توصیه‌هایی کرده است که عبارتند از: علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی و روابط خارجی و مرزبندی با دشمن و نیز سبک زندگی. معظم‌له به امید و نگاه خوش‌بینانه به آینده تأکید بسیاری کرده است:

اکنون به شما فرزندان عزیزم در مورد چند سرفصل اساسی توصیه‌هایی می‌کنم. ... اما پیش از همه چیز نخستین توصیه من، امید و نگاه خوش‌بینانه به آینده است. بدون این کلید اساسی همه قفل‌ها، هیچ گامی نمی‌توان برداشت. آنچه می‌گویم یک امید صادق و متکی به واقعیت‌های عینی است. اینجانب همواره از امید کاذب و فریبنده دوری جست‌ام، اما خود و همه را از نومییدی بی‌جا و ترس کاذب نیز بر حذر داشته‌ام و بر حذر می‌دارم. در طول این چهل سال - و اکنون مانند همیشه - سیاست تبلیغی و رسانه‌ای دشمن و فعال‌ترین برنامه‌های آن، مایوس‌سازی مردم و حتی مسئولان و مدیران ما از آینده است. خبرهای دروغ، تحلیل‌های مغرضانه، وارونه‌نشان دادن واقعیت‌ها، پنهان کردن جلوه‌های امیدبخش، بزرگ کردن عیوب کوچک و کوچک نشان دادن یا انکار محسنات بزرگ، برنامه همیشگی هزاران رسانه صوتی و تصویری و اینترنتی دشمنان ملت ایران است؛ و البته دنباله‌های آنان در داخل کشور نیز قابل مشاهده‌اند که با استفاده از آزادی‌ها در خدمت دشمن حرکت می‌کنند. شما جوانان باید پیش‌گام در شکستن این محاصره تبلیغاتی باشید. در خود و دیگران نهال امید به

* کارشناس ارشد الهیات و معارف اسلامی.

آینده را پرورش دهید. ترس و نومیدی را از خود و دیگران برانید. این، نخستین و ریشه‌ای‌ترین جهاد شماسست. نشانه‌های امیدبخش - که به برخی از آن‌ها اشاره شد - در برابر چشم شماسست. رویش‌های انقلاب بسی فراتر از ریزش‌هاست و دست و دل‌های امین و خدمتگزار، به مراتب بیشتر از مفسدان و خائنان و کیسه‌دوختگان است. دنیا به جوان ایرانی و پایداری ایرانی و ابتکارهای ایرانی، در بسیاری از عرصه‌ها با چشم تکریم و احترام می‌نگرد. قدر خود را بدانید و با قوت خداداد، به سوی آینده خیز بردارید و حماسه بیافرینید.^۱

این نوشتار بر اساس آیات و روایات اسلامی، به تبیین فزاینده‌ای از سخنان مقام معظم رهبری علیه‌السلام درباره امید و امیدواری می‌پردازد.

امید در قرآن

قرآن کریم امیدواری را موهبت الهی به مؤمنان می‌داند و با مقایسه میان مؤمنان و کفار، می‌فرماید هم شما از طرف دشمن به رنج می‌افتید و هم دشمن از طرف شما به رنج می‌افتد و از این جهت مساوی هستید؛ اما برتری امیدبخش جبهه شما در مقابل دشمن این است که خدا به شما وعده پیروزی داده است، در حالی که همواره به جبهه مخالف شما وعده هلاکت و انقراض داده است:

وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَ تَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَ كَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا؛^۲ و نباید در کار دشمن سستی و کاهلی کنید که اگر شما به رنج و زحمت می‌افتید، آن‌ها نیز (از دست شما) رنج می‌کشند با این فرق که شما به لطف خدا امیدوارید و آن‌ها امیدی ندارند. و خدا دانا و حکیم است (و امیدواران را محروم نمی‌سازد).

وعده خدا به هلاکت و اضمحلال مستکبران در قرآن، فراوان است که در اینجا به همین یک آیه که هم در بردارنده شکست کفار و هم نوبدبخش پیروزی مؤمنان است، اکتفا می‌کنیم: «قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَ يَخْزِيهِمْ وَ يُنْصِرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَ يُشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ؛^۳ با آنان

۱. بیانیه گام دوم انقلاب: امید کلید اساسی همه قفل‌ها، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲.

<https://farsi.khamenei.ir/audio-content?id=44367>

۲. نساء: ۱۰۴.

۳. توبه: ۱۴.

بجنگید تا خداوند آنان را به دست‌های شما عذاب کند و خوارشان سازد و شما را بر آنان پیروز کند و دل‌های مؤمنان را تشفی و مرهم نهد».

در عرصه جهاد با دشمن، ممکن است بعضی از مجاهدان در میانه راه، به فیض شهادت نایل شوند و شاهد پیروزی نهایی صالحان و شکست دشمنان نباشند؛ اما این نیز عین پیروزی است. آیا شهادت برای امثال شهید سلیمانی و دیگر شهدای انقلاب و دفاع مقدس و مدافعان حرم، کمتر از پیروزی ظاهری بر دشمن است؟ به تعبیر قرآن کریم: «قُلْ هَلْ تَرَبُّصُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ»^۱ بگو آیا شما منافقان جز یکی از دو نیکویی (بهشت و یا فتح) چیزی می‌توانید بر ما انتظار برید».

امید و توحیدمحوری

هر انسان مؤمنی ممکن است خواسته و ناخواسته و در موقعیت‌های مختلف، گرفتار شرک خفی شود و علل و اسباب زمینی را در کنار علت و سبب اصلی قرار دهد. به افرادی متوسل و امیدوار شود و یا از عواملی ترسان باشد که در مقابل اراده الهی هیچ جایگاهی ندارند. امیرمؤمنان علیه السلام در این باره فرموده است: «اجْعَلُوا كُلَّ رَجَائِكُمْ لِلَّهِ وَلَا تَرْجُوهُ أَحَدًا سِوَاهُ فَإِنَّهُ مَا رَجَا أَحَدًا غَيْرَ اللَّهِ إِلَّا خَابَ»^۲ تمامی امید خود را به خدا متمرکز کنید و به احدی جز او امیدوار نباشید. به درستی که هیچ کس به غیر خدا امیدوار نشد، مگر اینکه نا امید و ناکام شد».

توصیه موحد بودن در بیم و امید، درباره مدیران سیاسی و میدان‌داران دیپلماسی اهمیت بیشتری دارد تا به حکومت‌های به ظاهر مقتدر نگاه افراطی نداشته باشند، در شرایط نابرابر از آن‌ها حل مشکلات را طلب نکنند و بدانند که خدا فوق همه قدرت‌ها و سزاوار بیشترین امیدهاست. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای علیه السلام در بیان عبرت‌های مهم از قضایای اوکراین خاطر نشان کردند: «عبرت اول برای همه دولت‌ها، این است که پشتیبانی قدرت‌های غربی از کشورها و دولت‌های دست‌نشانده آن‌ها، یک سراب است و واقعیت ندارد». ایشان، اوکراین امروز و افغانستان دیروز را دو شاهد زنده برای دولت‌های متکی به آمریکا و اروپا خواندند و افزودند: «هم رئیس‌جمهور اوکراین و هم رئیس‌جمهور فراری افغانستان گفتند که ما به آمریکا و دولت‌های غربی اعتماد کردیم، اما آن‌ها ما را تنها گذاشتند».^۳

۱. توبه: ۵۲.

۲. عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، تصنیف غررالحکم و دررالکلم، ج ۲، ص ۲۴۷.

۳. سخنرانی تلویزیونی رهبر انقلاب به مناسبت عید مبعث، ۱۴۰۰/۱۲/۱۰.

امید به خدا، موجب رویش امیدها و نتایج فزاینده می‌شود. چه بسیار امیدهای کوچکی که به امیدها و اتفاقات بزرگ و مبارک تبدیل شده‌اند و یا امیدهای بزرگی که نتایج دیگری هم در دل خود داشته‌اند؛ همچنان که یک کشاورز گندم می‌کارد، اما محصولات دیگری هم نصیب او می‌شود.

هر که کازد قصدِ گندم باشدش کاه، خود، اندر تبّع می‌آیدش^۱

در روایتی از امیرالمؤمنین علیه السلام آمده است:

كُنْ لِمَا لَا تَرْجُو أَزْجَى مِنْكَ لِمَا تَرْجُو؛ فَإِنَّ مُوسَى بْنَ عِمْرَانَ عليه السلام خَرَجَ يَتَّقِسُ نَارًا لِأَهْلِيهِ، فَكَلَّمَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَرَجَعَ نَبِيًّا؛ وَ خَرَجَتْ مَلَكَتٌ سَيِّئًا فَأَسْلَمَتْ مَعَ سُلَيْمَانَ عليه السلام، وَ خَرَجَتْ سَحْرَةٌ فِرْعَوْنَ يَطْلُبُونَ الْعَزَّ لِفِرْعَوْنَ، فَرَجَعُوا مُؤْمِنِينَ؛^۲ نسبت به آنچه امید نداری، امیدوارتر از آنچه به آن امید داری، باش؛ زیرا موسی بن عمران علیه السلام از شهر خارج شد تا برای امتش از خدا طلب آتش کند، خداوند با او سخن گفت و به عنوان رسالت مراجعت کرد. ملکه سبأ نیز کافر از شهر خارج شد، ولی نزد سلیمان علیه السلام مسلمان شد و جادوگران فرعون برایش طلب عزت می‌کردند، ولی خودشان با ایمان بازگشتند.

سید حسن نصرالله، دبیر کل حزب‌الله لبنان می‌گوید:

یک بار همراه شورای حزب‌الله لبنان در محضر مقام معظم رهبری دامت برکاته بودیم. اوج سختی و تنگنایی ما بود و خیلی به حزب‌الله سخت می‌گذشت. کنفرانس شرم‌الشیخ هم صورت گرفته و همه توطئه کرده بودند که حزب‌الله را نابود کنند. وقتی که ما با رهبر معظم جهان اسلام دیدار داشتیم، ایشان به ما امید داد و فرمود: «شما پیروز می‌شوید، این چیزها زیاد مهم نیست».^۳

امید و توکل

رهبر انقلاب دامت برکاته یکی از مایه‌های امید را توکل می‌داند: «یکی از مایه‌های امید عبارت است از توکل به خدای متعال، العاقبه للمتقين. وقتی شما اهل تقوا بودید، پاکدامن بودید،

<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=49673>

۱. مولانا جلال‌الدین محمد بلخی، مثنوی معنوی، دفتر دوم، بیت ۲۲۲۳.

۲. محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۱۳۴.

۳. هادی حسین خانی نائینی، بال و پرهای امام (برشی از سیره عملی نمایندگان امام خمینی در استان‌ها)، ص ۱۱۸.

رعایت امر و نهی الهی را کردید، خدا با شماست. وقتی خدا با انسان است؛ یعنی پیروزی با انسان است»^۱.

حافظ تکیه بر تقوا و دانش منهای توکل را نوعی کفری می‌داند:
تکیه بر تقوا و دانش در طریقت، کفری است

راهرو گر صد هنر دارد توکل بایدش^۲

توکل، از مفاهیمی است که میوه مبارک و شوق‌انگیز تعالیم انبیاست و جای آن در تعالیم سکولار فیلسوفانه و علوم انسانی خالی است. این حدیث شریف که گفتگویی میان رسول خدا صلی الله علیه و آله و جبرئیل است، ابعاد مختلف توکل را بیان می‌کند:

وَمَا التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ الْعِلْمُ بَأَنَّ المَخْلُوقَ لَا يُضَرُّ وَلَا يَنْفَعُ وَلَا يُعْطَى وَلَا يَمْنَعُ وَاسْتِعْمَالَ اليَأْسِ مِنَ الخَلْقِ فَإِذَا كَانَ الْعَبْدُ كَذَلِكَ لَمْ يَعْمَلْ لِأَحَدٍ سِوَى اللَّهِ وَ لَمْ يَرْجُ وَ لَمْ يَخَفْ سِوَى اللَّهِ وَ لَمْ يَطْمَعْ فِي أَحَدٍ سِوَى اللَّهِ فَهَذَا هُوَ التَّوَكُّلُ؛^۳ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از جبرئیل سؤال کرد توکل بر خدا یعنی چه و چگونه است؟ جبرئیل گفت: توکل یعنی یقین داشتن به اینکه مخلوق نه قدرت زیان رساندن و نه قدرت سود رساندن دارد، نه چیزی می‌دهد و نه از چیزی جلوگیری می‌کند و به طور کلی از مخلوق مأیوس شده و هیچ امیدی به آن‌ها نداشته باشی و هنگامی که انسان چنین حالتی پیدا کرد، تمام کارهایش برای خدا خواهد بود و هیچ عملی را برای غیر او نمی‌کند و به غیر او امیدوار نمی‌شود و از غیر او نمی‌ترسد و چشم طمع از غیر او ندارد. این است توکل.

البته توکل با سستی، کاهلی، خفتگی و فارغ بودن سازگار نیست؛ بلکه بخش جدایی‌ناپذیر کار و تلاش است.

گفت پیغمبر به آواز بلند با توکل زانوی اشتر ببند
رمز الکاسب حبیبُ الله شنو از توکل در سبب، کاهل مشو^۴

۱. بیانات در دیدار نخبگان و استعدادهای برتر علمی، ۱۳۹۸/۰۷/۱۷.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=43719>

۲. شمس‌الدین محمد حافظ شیرازی، غزلیات حافظ، غزل شماره ۲۷۶.

۳. محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۶۶، ص ۲۷۳.

۴. مولانا جلال‌الدین محمد بلخی، مثنوی معنوی، دفتر اول، بیت ۹۱۳-۹۱۴.

اندر این ره می‌تراش و می‌خراش تا دم آخر دمی فارغ مباش^۱

امید به زوال و نابودی دشمنان

مقام معظم رهبری علیه‌السلام یکی از عوامل امیدواری انسان را ضعف دشمن و فرسودگی جبهه مقابل و زوال تمدن غرب می‌داند. ایشان می‌فرماید:

این‌ها نابودشدنی هستند. ... این ظواهر نباید کسی را گول بزند؛ این‌ها رفتنی هستند، این‌ها ساقط‌شدنی و نابودشدنی هستند. «إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا».^۲ این‌ها باطلند و قطعاً دچار زوال و سقوط و بدبختی و فروافتادگی خواهند شد؛ در این هیچ تردیدی نیست. البته ممکن است چهار صباح زودتر یا دیرتر انجام بگیرد، بستگی دارد به اینکه مؤمنین، جامعه مؤمن، چه جوری عمل بکنند. اگر درست عمل بکنند، این اتفاق زودتر می‌افتد. اگر درست عمل نکنند، این اتفاق چهار صباح دیرتر می‌افتد؛ اما حتماً این اتفاق می‌افتد. هم این‌ها، هم آن کسانی که این‌ها چشم امیدشان به آن‌هاست، همه ساقط‌شدنی هستند.^۳

عمر و مهلت طولانی برای فرعونیان نتیجه‌ای، جز غرق شدن در باتلاق گناهان ندارد؛ هم‌چنانکه به ابلیس تا روز رستاخیز مهلت داده شد.

عُمرِ خوش در قُرب، جان پروردن است عمرِ زاغ از بهرِ سرگین خوردن است^۴

پیروزی پیامبران علیهم‌السلام بر حکومت‌های ستمگر در گذشته‌های تاریخ و نیز نابودی و فروپاشی بعضی از قدرت‌های مردم‌ستیز معاصر مانند حکومت سوسیالیستی شوروی، رژیم بعثی عراق، حکومت خودکامه شاهنشاهی ایران و سرنگونی ذیلانه بعضی رؤسای خودکامه و خودفروخته عربی مانند انور سادات، حسنی مبارک و معمر قذافی را در همین زمان دیده‌ایم. بنابراین مؤمنان هرگز مرعوب ابهت این قدرت‌های پوشالی نمی‌شوند؛ بلکه منتظر شکست نهایی آن‌ها هستند. خدای متعال حتی به پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم این هشدار و دلگرمی را می‌دهد: «مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْزُرُكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلَادِ»^۵ جز کسانی که کفر ورزیدند، کسی در آیات خداوند

۱. همان، بیت ۱۸۲۲.

۲. اسرا: ۸۱.

۳. بیانات در محفل انس با قرآن کریم، ۱۳۹۶/۰۳/۰۶.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=36663>

۴. مولانا جلال‌الدین محمد بلخی، مثنوی معنوی، دفتر پنجم، بیت ۷۷۷.

۵. غافر: ۴.

جدال و ستیزه نمی‌کند؛ پس تحرك آنان در شهرها تو را نفریید».

مانورهای نظامی، کنفرانس‌های سیاسی، سفرهای دوره‌ای و قراردادهای بین‌المللی که از سوی سران استکبار برگزار می‌شود، از مصادیق «تقلیهم فی البلاد» است.^۱ شکست‌های آمریکا مانند شکست در صحرای طیس، ناکامی در تحریم گسترده و همه‌جانبه ایران، ناکامی در حمایت از داعش و نداشتن واکنش مناسب در مقابل یورش ایران به پایگاه عین‌الاسد، شکست‌های پی‌درپی اسرائیل از محور مقاومت و خروج متجاوزان آمریکایی از افغانستان، مصادق‌هایی از ضعف دشمنان است که در تاریخ معاصر اتفاق افتاده است و نسل حاضر، شاهد مستقیم این ذلت قدرت‌های پوشالی و ببرهای کاغذی بوده‌اند. از آنجا که ضعف دشمنان یکی از سنت‌های الهی است، ما همواره منتظر شکست‌های دیگر این دشمن ضعیف هستیم. شخصیتی مانند شهید قاسم سلیمانی در شکستن ابهت پوشالی این ببر کاغذی نقش اساسی داشت؛ چرا که ضعف دشمن را باور داشت.

امید به تحقق وعده‌های الهی

تاریخ گواهی می‌دهد که بسیاری از وعده‌های الهی به مؤمنان و ستم‌دیدگان محقق شده‌است. ما نیز باید به وعده‌های الهی امیدوار باشیم و به راستی چه کسی از خداوند در عمل به وعده خود صادق‌تر است؟ همراهی خدا با «مؤمنان حاضر در صحنه» در این آیه با صراحت بر زبان حضرت موسی علیه السلام جاری شده است؛ آنگاه که حضرت موسی علیه السلام و همراهانش تحت تعقیب فرعون و در آستانه غرق در رود نیل بودند، وحشت‌زده شدند و به موسی علیه السلام گفتند: الآن یا غرق می‌شویم و یا دستگیر. حضرت موسی علیه السلام به آن‌ها فرمود: «قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ»^۲ گفت: چنین نیست، قطعاً پروردگارم با من است و مرا هدایت خواهد کرد». در این لحظه آب شکافته شد و آن‌ها به سلامت از رود نیل عبور کردند.

آیات بسیاری از قرآن کریم به همراهی خدا با مؤمنان و دفاع از آنان شهادت داده‌اند. شرط حمایت و دفاع خدا از مؤمنان، این است که جبهه و مقاومتی را علیه استکبار تشکیل داده باشند؛ وگرنه این نصرت‌های الهی برای عافیت طلبان خانه‌نشین جاری نمی‌شود. مقام معظم رهبری علیه السلام می‌فرماید:

۱. محسن قرآنی، تفسیر نور، ج ۸، ص ۲۱۴.

۲. شعرا: ۶۱.

این وعده الهی است. فرموده است: «إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا»^۱ هر کسی که مؤمن به خداست، خدا از او دفاع می‌کند». خب خیلی از مؤمنین در دنیا هستند، خدا از آن‌ها دفاع نکرده - مؤمنینی که زیر لگد مستکبرین دارند له می‌شوند - چرا؟ این به خاطر این است که به سنت‌های دیگر الهی عمل نشده است. به خاطر این است که حرکت نشده، قیام نشده، اقدام نشده. بنابراین مجاهدت لازم است، تلاش لازم است. یک ملتی اگر مؤمن به خدا بود، اما تلاش نکرد، مجاهدت نکرد، البته لگدمال می‌شود. آن «یدافع عن الذين آمنوا» دیگر اینجا را نمی‌گیرد.^۲

امید، عامل انجام کارهای بزرگ

مقام معظم رهبری علیه‌السلام می‌فرماید: «اگر امید نباشد، هیچ یک از کارهای بزرگ انجام نمی‌گیرد».^۳ در هر نقطه‌ای از زمین و حتی بخش‌هایی از فضا که انسان امروز بدان دسترسی یافته، احداث و ایجاد شهرها، بناها، کارخانجات، سدها، صنایع عظیم و پیچیده، باغستان‌ها و کشتزارها و... نتیجه امید انسان به نتایج، ثمرات و دستاوردهای این اقدامات بوده است. بدون این امید، کره خاکی جز سنگ، خاک، درخت‌ها، علف‌ها، آب‌های بلااستفاده و بی‌مصرف، زمین‌ها و بیابان‌های بایر و موات چیزی وجود نداشت.

گر نبودی میل و امید شجر کی نشاندی باغبان بیخ شجر؟^۴

همت بلند مؤمنانه اقتضا می‌کند که انسان به سفر و جایگاه ابدی خود بیاندیشد، اما بسیاری از امیدبخشی‌های قرآن و روایات و نیز دعاهایی در صحیفه سجادیه، ناظر بر نیازهای دنیوی مؤمنان است. رهبر انقلاب علیه‌السلام می‌فرماید:

در آن دوگانه امیدواری و نومیدی، دچار نومیدی هم نباید بشویم: «وَلَا تَيْئَسُوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَيْئَسُ مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِلَّا الْكَافِرُونَ»^۵ - که در سوره یوسف است - این مربوط به مسائل دنیایی است. «لَا تَيْئَسُوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ» مربوط به مسائل معنوی

۱. حج: ۳۸

۲. بیانات در دیدار سفرا و رؤسای نمایندگی‌های سیاسی ایران در خارج از کشور، ۱۳۹۰/۱۰/۰۷.
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=19872>

۳. گزیده‌ای از بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۸/۰۷/۰۴.
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=43591>

۴. مولانا جلال‌الدین محمد بلخی، مثنوی معنوی، دفتر چهارم، بیت ۵۲۳.

۵. یوسف: ۸۷.

نیستِ مربوط به پیدا کردن یوسف علیه السلام است: « يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَ اَخِيهِ وَ لَا تَيَاسُوا مِنْ رُوْحِ اللّٰهِ ». « لَا تَيَاسُوا مِنْ رُوْحِ اللّٰهِ » در پیدا کردن یوسف علیه السلام که یک امر دنیایی است. پس بنابراین، این « لَا تَيَاسُوا مِنْ رُوْحِ اللّٰهِ » یک امر کلی است در امور دنیایی. البته در امور اخروی هم همین جور است، اما آیه در مورد امور دنیایی است. « لَا تَيَاسُوا »، چرا انسان مأیوس باشد؟ نخیر، ما امیدواریم که بتوانیم بینی این قدرت‌های مستکبر را به خاک بمالیم و رغم آنفشان کنیم؛ می‌توانیم این کار را [بکنیم]، امیدواریم.^۱

ناامیدی، سم مهلیک

ناامیدی، از وسوسه‌های شیطانی ناشی می‌شود؛ وسوسه‌هایی که در دل رسوخ می‌کند و انسان را از تلاش باز می‌دارد. به گواهی آیات قرآن، ابعاد وسوسه شیطان بسیار متنوع است؛ اما یکی از مهم‌ترین آن‌ها، وعده فقر و مأیوس کردن آدمی از بی‌نیازی است: «الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ»^۲ شیطان شما را وعده فقر و بی‌چیزی دهد و به کارهای زشت و بخل وادار کند و خدا به شما وعده آمرزش و احسان دهد و خدا را رحمت بی‌منتهاست و (به همه امور جهان) داناست.^۳

انبیاء گفتند نومیدی بد است فضل و رحمت‌های باری، بی‌حد است^۳

ناامیدی انسان را منزوی، خانه‌نشین و بی‌خاصیت می‌کند و از نگاه اسلام، جزء گناهان کبیره به شمار می‌آید. امام خمینی علیه السلام در تحریر الوسیله، یأس را در صدر گناهان کبیره دانسته و این صفت رذیله را اولین ساقط‌کننده عدالت معرفی کرده است.^۴ امام صادق علیه السلام فرموده است: «مِنْ أَكْبَرِ الْكَبَائِرِ عِنْدَ اللَّهِ التَّيَاسُ مِنْ رُوْحِ اللّٰهِ وَ الْقُنُوْطُ مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ»^۵ از بزرگ‌ترین گناهان کبیر نزد خدا، یأس از روح‌الله و ناامیدی از رحمت و نیکی خداست.^۶

رهبر معظم انقلاب علیه السلام با تأکید بر مسئله امیدواری می‌فرماید: «امروز جریانی در داخل و

۱. بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۷/۱۲/۲۳.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=41994>

۲. بقره، ۲۶۸.

۳. مولانا جلال‌الدین محمد بلخی، مثنوی معنوی، دفتر سوم، بیت ۲۹۲۲.

۴. سید روح‌الله موسوی خمینی، تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۲۷۴.

۵. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۴، ص ۴۷۲.

خارج وجود دارد برای دمیدن روح یأس به جای دمیدن روح امید^۱. ایشان در دیدار با نخبگان علمی فرمود: «ناامید نباید شد، هیچ چیزی برای شمای جوان موجب ناامیدی نباید بشود... ناامیدی، سم است»^۲.

فهرست منابع

کتاب

قرآن کریم

۱. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، تصنیف غررالحکم و دررالکلم، تحقیق مصطفی درایتی، چاپ اول، قم: دفتر تبلیغات، ۱۳۶۶ ش.
۲. حسین خانی نائینی، هادی، بال و پره‌ای امام (برشی از سیره عملی نمایندگان امام خمینی علیه‌السلام در استان‌ها)، چاپ اول، قم: بوستان کتاب، ۱۴۰۰ ش.
۳. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۸۳ ش.
۴. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، چاپ اول، قم: دارالحدیث، ۱۴۲۹ ق.
۵. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، تحقیق جمعی از محققان، چاپ دوم، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق.
۶. موسوی خمینی، سید روح‌الله، تحریر الوسیله، چاپ اول، قم: مؤسسه مطبوعات دارالعلم، [بی تا].

سایت‌ها

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای.

۱. بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها، ۱۳۹۸/۰۳/۰۸.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۴۲۷۰۰>

۲. بیانات در دیدار مدال‌آوران المپیادهای علمی و اعضای تیم ملی والیبال جوانان، ۱۳۹۸/۰۵/۱۵.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۴۳۱۸۸>